

Segédanyag a művészeti neveléshez

A szemléletesség elvének és a szemléltetés módszerének gyakorlati megvalósításában fontos szerepet játszanak a vizuális információk. Ilyen vizuális információk lehetnek a magyar bélyegkiadás igazán szép példányainak a bemutatásai.

A szemléletességre, mint didaktikai alapelvre, a szemléltetés jelentőségére ezen írás keretében olvasóink tapasztalataira gondolva remélhetőleg elegendő csak utalni. Egyrészt bármely pedagógiai lexikonban, didaktikai alapelveket érintő kézikönyvben részletes összefoglaló található a témából. Másrészt a közelmúltban e folyóirat hasábjain (2001/3) már összekapcsoltam a bélyegekkal történő szemléltetés lehetőségét a szemléletesség didaktikai alapelvével.

Az évezred fordulóján volt éppen százötven éve annak, hogy Magyarország területén bevezették a postai küldemények bélyeggel történő bérmentesítését. Az elmúlt 150 év alatt széles körű hagyományai alakultak ki a bélyeggyűjtésnek hazánkban. A bélyeggyűjtés a mindennapi kultúra részévé lett, ismeretek közvetítője, értékek hordozója lett, sajátos művészeti ágga vált.

Az első, önálló magyar kiadású bélyeg megjelenésétől (1871-től) eltelt több mint százharminc év alatt a Magyar Posta közel ötezer különböző bélyeggel (valamint köztük szép számú blokkal, kisívvel, szelvényes bélyeggel, bélyegfüzettel) tisztelte meg vásárlóit.

A néhány forgalmi sorozattól eltekintve ezek a színes bélyegek nemcsak a gyűjtők számára fontosak, hanem hazánk kulturális, művészeti, tudományos, sport eredményeinek, történelmi eseményeinek, növény- és állatvilágának is méltó reprezentálói.

A vizuális nevelés-oktatás tantervi anyagának szinte minden területén segítségünkre lehetnek a magyar bélyegek (szerteágazó tematikájuk miatt) a szemléltető oktatásban. Az esztétikai nevelés nehezen realizálható képzőművészeti alkotások: festmények, népviseletek, kézműves munkák (pl. halasi csipke), ötvösmunkák, kerámiák, fafaragások, domborművek (pl. pénzérmék), iparművészeti alkotások legalább képen történő megismerése nélkül. E témakörben is jelentős illusztrációs lehetőséget biztosít a magyar bélyegek választéka.

Mivel a bélyegek, sőt még a blokkok is a közvetlen szemléltetéshez viszonylag kismértűek (valamint esetenként túlságosan értékesek, így beszerzésük, kölcsönzésük sem problémamentes), ezért az iskolai szemléltetés epidiaszkóp segítségével (amikor a megmutatni kívánt bélyeg rendelkezésre áll) képzelhető el. Másrészt a bélyeggyűjtő körökön keresztül igényelhetők bélyegeket bemutató (tematikus csoportosításban) diatekercsek, filmek és videofilmek. – Ezek viszont mind túlságosan sok előkészületet igényelnek ahhoz a nagyszerű lehetőséghez viszonyítva, amelyet a kettőezres évtől már hozzáférhető. Az évente bővítve megjelenő (már 54 kiadást megért) Magyar Bélyegek Árjegyzéke már harmadik éve CD-n is hozzáférhető. Minimális számítástechnikai ismeretek birtokában (Nemzeti Alaptanterv: Informatika műveltségi terület, minimális teljesítmény a 8. évfolyam végén) konkrét bélyegekre másodpercek alatt rákereshet a CD használója, és képernyő méretű színes szemléltetést biztosíthat tanítványainak. Ez a tény remélhetőleg kiemelt hasznosítási lehetőséget jelent írásom olvasói számára.

A „Magyar Bélyegek Árjegyzéke” bármelyik kiadásában és a CD-n is ugyanaz a bélyeg azonos sorszámmal van jelölve, ezért az írásomban említett bélyegeket, bélyegblokkokat sorszáruk feltüntetésével igyekszem könnyen azonosíthatóan megjelölni. Mivel a CD kereső programja csak a megjelenés évszáma, az alkotó grafikus neve és a bélyeg címletértéke, vala-

mint ezek kombinációja szerint működik, a bélyegek sorszáma előtt azok megjelenésének évszámát is megadom.

Domborművek

Ferenczy Béni: Babits-síremlék [90/4048], Középkori magyar pénzek [79/3347-3351]: I. István király dénára 1000-1038, III. Béla rézpénze 1172-1196, Nagy Lajos garasa 1342-1382, I. Mátyás király aranyforintja 1458-1490, II. Ulászló guldinere 1490-1516.

Duna-hidak

Baja [85/3689], Budapest: Árpád híd [64/2104, 85/3691], Erzsébet híd [64/2107], Lánchíd [64/2106, 93/4222], Margit híd [64/2105], Összekötő vasúti híd [64/2110], Petőfi híd [64/2109], Szabadság híd [64/2108], Bratislava [85/3690], Linz [85/3693], Novi Sad [85/3688], Regensburg [85/3694], Wien [85/3692].

Épületek

Duna-parti szállodák Budapesten [84/3656-3662], Galyatető SZOT üdülő [53/1357], Gyöngyöspatai Jessze oltár [87/3872], Lánchíd a várral [93/4222], Lillafüred kastélyszálló [53/1363], Magyar Optikai Művek kultúrháza, Budapest [51/1239], Magyar Tudományos Akadémia székháza, Budapest [75/3037], Mátyás templom [93/4224], Műszaki Egyetem, Budapest [94/4272], Nemzeti Múzeum, Budapest [94/4273], Nyugati Pályaudvar, Budapest [95/4314], Operaház [84/3652-3655, 93/4223], Országház [72/2797, 2798, 2825], Pécsi Postapalota [91/4084], Postapalota, Budapest [91/4083], Régi malmok (vízi, száraz, szél, hajó) [89/3979-3982], Székesfehérvári vasútállomás [51/1227], Templomok [39/640-644], Újpesti SZTK-rendelő [51/1228], Újpesti állami áruház [53/1374], Vajdahunyadvár, Budapest [94/4274], Vigadó, Budapest [95/4313]

Fafaragások

Okorági faragott ivópohár, 1880 [69/2568], Reneszánsz fafaragvány Budáról [87/3869], Somogyhársági faragott kancsó, 1935 [69/2567], Színes faszobrok [80/3392-3396]

Festmények

Gyűjteményeket bemutató sorozatok

Állatfestmények [79/3338-3344]

Csontváry-festmények [73/2893-2900]

Dürer [79/3301-3308]

Európai kortárs művészet [93/4192, 4193]

Francia festők művei a Szépművészeti Múzeumból [69/2546-2553], [70/2664-2671]

Híres illusztrátorok munkái [81/3489-3495]

Iniciálék Mátyás király Corvináiból [70/2640-2644]

Japán fametszetek [71/2696-2703]

Képes Krónika néhány szép lapja [71/2730-2737]

Magyar festők alkotásai a Nemzeti Galériából [68/2417-2423]

Magyar (régii) mesterek művei az esztergomi Keresztény Múzeum gyűjteményéből [73/2918-2925]
Magyarországi ikonok [75/3076-3082]
Magyar rajzfilmfigurák [82/3543-3549]
Modern magyar festészet [89/4008-4011]
Németalföldi festők az esztergomi Keresztény Múzeum képanyagából [69/2595-2603]
Olasz festők művei a Szépművészeti Múzeumból [68/2501-2508]
Raffaello [83/3575-3582]
Szépművészeti Múzeum ellopott kincsei [84/3623]
Spanyol festők művei a Szépművészeti Múzeumból [68/2452-2459]
XIX. és XX. századi magyar festők művei [74/2970-2978]
Üvegfestmények [72/2836-2842]
Virágcsendéletek [77/3183-3189]

Festők önarcképei, valamint nem a gyűjteményes sorozatok részeként megjelent munkáik

Benczúr Gyula: Önarckép [94/4231]
Bernáth Aurél: Hegedűművész [95/4308]
Czóbel Béla: Gyümölcscsendélet [83/3598]
El Greco: Feltámadás [98/4441]
Ferenczy Noémi: Szövnő [90/4047]
Leonardo da Vinci. Mona Lisa [74/2950]
Michelangelo [64/2137]
Moholy Nagy László: K XVIII. 1923 [95/4307]
Molnár C. Pál: Betlehemi éjszaka [94/4275], Menekülés Egyiptomba [94/4276]
Id. Markó Károly: Tájkép Appeggiből [91/4095]
Munkácsy Mihály: Golgota (részlet) [94/4233], Önarckép [32/531, 94/4232]
Leonardo da Vinci [52/1319]
Szász Endre: Tegnep [90/4061], Ünnepe [90/4059], Üzenet [90/4060]
Picasso [81/3496]
Rippl-Rónai József [61/1871]
Tiziano [76/3126]
Uitz Béla: Ülő nő [87/3836]

Hímzett motívumok (*magyar népművészet I-XI néven található*)

Buzsák [95/4285], Csángó motívumok [99/4490], Csfki-medence [96/4347], Csík megye [94/4263], Debrecen [94/4266, 94/4346], Dunántúl [96/4348, 99/4486], Felföld [95/4287, 96/4349, 97/4415], Heves megye [95/4289, 99/4487], Kalocsa [94/4265, 96/4362, 99/4485], Kalotaszeg [94/4268], Mezőkovesd [98/4472], Orosháza [95/4290, 96/4350], Rábaköz [98/4462], Sárköz [95/4288], Szentgál [94/4269], Szécsény vidéke [99/4491], Torockó [95/4277], Vas megye [94/4264, 95/4286, 97/4397]

Kastélyok

Bük, Szapáry [86/3812], Edelény, L. Huillier-Coburg [87/3855], Fertőd, Eszterházy [87/3858], Keszthely, Festetics [87/3852, 89/3961, 92/4146], Körmend, Batthyány [86/3809], Martonvásár, Brunszvik [87/3853], Mihályi, Döry [91/4113], Nagycenk, Széchenyi [86/3810],

Nagytétény, Rudnyánszky [86/3811], Noszvaj, De la Motte [87/3854], Pápa, Eszterházy [91/4106], Ráckeve, Savoyai [86/3808], Szécsény, Forgách [86/3807], Szirák, Teleki-Degenfeld [87/3856]

Kerámiák

Habán kerámiák [85/3738-3740], Herendi porcelánok [72/2810-2817], Kovács Margit kerámiái (Kenyérszegő, Áttört korsós lány, Korongoló fiú, Szoptató) [78/3298-3300, 81/3487], Szeccszió (edények) [98/4442-4445], Zsolnai váza [84/3649], Zsolnai tál [84/3650]

Kézműves munkák

Alföldi löportartó 1740 [69/2570], Bajai színes tál [68/2484], Felső-Tisza-vidéki fegyvertartó 1898 [69/2569], Halasi csipke [60/1723-1730], Nyugat-magyarországi majolika kupa [68/2485], Mezőcsáti „Miska” kancsó [68/2486], Mohácsi busójárás maszkjai [73/2853-2859], Oszlopfő Mátyás budai könyvtárából [87/3871], Régi magyar órák [90/4072-4075], Tiszafüredi butykos [68/2483]

Kulturális emlékek bélyegeken

Corvin-kodex [40/670]

Honfoglaló magyarok művészete [84/3628-3634]

Iniciálék Mátyás király corvináiból [70/2640-2644]

Johannes Gutenberg [62/1925]

Károli Gáspár bibliája [39/650, 90/4038]

Képes Krónika néhány szép lapja [71/2730-2737]

Magyarországi zsidó művészet [84/3673-3679]

Mátyás király misekönyve [93/4188, 4189]

Tótfalusi Kis Miklós bibliája [85/3703]

Az 500 éves magyar könyvnyomtatás emlékére kiadott sorozat 1 Ft-os címetén betűszedő (Comenius „Orbis Pictus” című könyvéből), a 3 Ft-os címetén pedig nyomtatósajtó (Pesti Gábor evangéliumfordításának egyik iniciáléja nyomán készült) látható. [73/2891, 2892]

Népviseltek

Alföld [63/2006], Boldog [53/1394], Buják [63/2025], Csököly [63/2023], Debrecen [63/2021], Dunántúl [63/2024], Érsekcsanád [53/1391], Hortobágy [63/2022], Hosszúhetény [53/1397], Kalocsa [53/1392], Karancsság [63/2019], Kapuvár [63/2020], Kazár [53/1390], Mezőkövesd [63/2027], Órhalom [53/1396], Sárköz [53/1395], Sióagárd [53/1393]

Ötvösmunkák

A magyar ötvösség remekei [70/2656-2663]: Suky Benedek kelyhe 1440, Miskanna 1500, Nádasdy-kupa XVI. sz., Fedeles kókusz-serleg 1600, Toldalaghy Mihály ezüst kupája 1623, I. Rákóczi György úrvacsora kelyhe 1670, Fedeles díszkupa 1690, Harangvirág kehely 1710. Esztergomi könyvtár ötvös kincsei [87/3848], Magyar fémművesség emlékei [88/3955-3958].

Várák

Boldogkő [61/1803], Csesznek [60/1721], Diósgyőr [60/1715], Eger [61/1800,1805], Füzér [61/1799], Hollókő [61/1804], Kisvárdai [61/1796], Kőszeg [60/1721], Nagyvácszony [60/1717], Sárospatak [60/1716], Sárvár [60/1722], Sárospatak [60/1716], Somló [60/1719], Siklós [60/1718], Simontornya [61/1798], Sirok [61/1802], Sümeg [60/1713], Szigliget [61/1797], Tata [60/1714], Vitány [61/1801].

IRODALOM

1. Nemzeti alaptanterv. Művelődési és Közoktatási Minisztérium 1995. 212. o.
2. Magyar Bélyegek Árjegyzéke 2002. Philatelia Hungarica Kft, Budapest, 2001.
3. Magyar Bélyegek Katalógusa CD-ROM 2000. Mountner & Pitman Kft. – Philatelia Hungarica Kft.
4. Takács Gábor: Szemléltetés bélyegekkel. Módszertani Közlemények, 2001. 3. szám. 130-133. o.

DR. VEIDNER JÁNOS
ny. főiskolai tanár
Szeged

A fizikatanítási-tanulási folyamat kibernetikai elemzése

Egy cikksorozatot szeretnék a Módszertani Közleményekben megjelentetni. Három részből állna ez a közléssorozat, amellyel az alapfokú fizikatanítás egy-két fontos kérdésében adnék segítséget, útbaigazítást, megerősítést a fizikát tanító kollégáknak: a több évtizedes tanítási, kutatási, szakbizottsági tapasztalataim nyomán írt könyvem erre vonatkozó részeinek megidézésével. Úgy vélem, hogy a leírtak ma is helytállóak, időszerűek, s jól szolgálgják az értékörzés és modernizáció gyakorlati törekvéseit a fizika tanításában-tanulásában. Az első részt ebben a számban, a másikat pedig az ezt követő számokban olvashatjuk majd.

„Az oktatásügy korunkban hatalmas változáson megy keresztül. Ez a változás nagyon sokoldalú, és sok tényező szükségzerű következménye. A változás kiterjed az oktatás tartalmára, módszereire, szervezeti formáira és az iskolarendszerre” – mondotta Ágoston György professzor (JATE).

Ez a megállapítás ma még időszerűbb lett. A permanens tudományos technikai forradalom, a bekövetkezett társadalmi változások az iskolai tanítás-tanulás tartalmát, módszereit, szervezeti formáit is mélyrehatóan alakítják.

A folyton növekvő ismeretanyag, az ismeretek átadásának, átvételének alacsony hatásfoka készítette oktatásügyünk irányítóit, hogy az új iskolareform kidolgozásával és bevezetésével korszerűsítsék az oktatás-nevelés hazai színvonalát.

A tanulás folyamatának pszichológiai vizsgálatait, a matematikai logika, az információelmélet, a valószínűségszámítás, a kibernetika eddigi eredményeire alapozott pedagógiai kísérletek is megmutatták, hogy azok felhasználhatók az oktatásban, egyben azt is megmutatták, hogy a hagyományos oktatás keretein belül bőven van javítanivaló. Mindez azt jelenti, hogy érdemes tanulmányozni a tanulási elméleteket, az oktatás-módszertani elveket!